

ІІІ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Володимир Александрович

Інвентарі замків у Стрию і Калуші з кінця XVII ст.

Українська історія, як відомо, багата «білими плямами» й недослідженими сторінками. Навіть окремі з-поміж найсамобутніших явищ національної культури і сьогодні ще не знайшли в спеціальній літературі свого належного висвітлення. До таких доводиться віднести й світське дерев'яне будівництво. Якщо церковне, завдяки невеликій кількості збережених чи бодай зафіксованих пам'яток, має ряд вагомих наукових досліджень¹, то світське – поза народно-етнографічною його стороною² – існує у свідомості не лише широкого загалу, але й спеціалістів, насамперед на рівні нечисленних розрізнених фактів на чолі з канонізованими описами винятково вразливого на українську дійсність сирійського подорожнього середини XVII ст. Павла з Алеппо³. Зрештою, існує лише у вигляді здебільшого засвідченого описами замкового і резиденційного будівництва,

¹ Драган М. Українські дерев'яні церкви. Генеза і розвій форм. – Т. 1-2. – Львів, 1937; Таранушенко С. А. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К., 1982. Цій темі присвячене також новіше дослідження польського автора: Brykowski R. Drewniana architektura cerkiewna na koronnych ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. — Warszawa, 1995.

² Прикладом відповідної літератури може слугувати новіше дослідження: Гошко Ю. Г., Кіщук Т. П., Могитич І. Р., Федака П. М. Народна архітектура українських Карпат XV-XX ст. – К., 1987.

³ Певне уявлення про актуальний стан його усвідомлення в українській науковій традиції як окремого історичного явища дають короткі згадки в оглядах історії українського мистецтва: Логвин Г. Н. Архітектура XIV – першої половини XVI століття // Історія українського мистецтва: У 6 т. – Т. 2: Українське мистецтво XIV – першої половини XVII століття. – К., 1967. – С. 28-30; Нельговський Ю. П. Архітектура другої половини XVI – першої половини XVII століття // Там само. – С. 69-70; Юрченко П. Г. Дерев'яна

оскільки масова міська й сільська забудова значно рідше фіксувалася на письмі⁴ й нині відома насамперед у пізніх оригінальних збережених зразках.

Опрацювання актових джерел показує, що дерев'яна забудова відіграла надзвичайно важливу, все ще належно не оцінену роль в архітектурі українських земель. Цілковитою несподіванкою стало відкриття як очевидного факту того, що нерідко вона складала істотне доповнення знаних мурованих замків. Певним чином те, що ми нині здебільшого сприймаємо як замки, насправді є лише залишками значно більших свого часу ансамблів, у яких цілковито втрачена їх важлива первісна складова у вигляді дерев'яних будівель та елементів. Для прикладу вкажемо, що князь Василь-Костянтин Острозький в Острозі жив у дерев'яному палаці, описаному в інвентарі 1620 р., який знаходиться між Мурованою вежею та Богоявленською церквою⁵. Значний дерев'яний елемент наприкінці XVII ст. мав замок Радивилів в Олиці на Волині – до його складу входили, зокрема, два дерев'яних палаці. Тільки дерев'яна забудова – творіння знаного в історії України французького військового інженера Гійома Левассера де Боплана, на 1689 р. знаходилася на подвір'ї відомого бастионного замку в Бродах на Львівщині. Саме тому, зрештою, від неї нічого не збереглося. Дерев'яну забудову відзначає й опис замку в Золочеві з 1715 р.

Не менш поширеним було й дерев'яне оборонне будівництво, найкраще засвідчене на західноукраїнських землях. Один із найраніших прикладів таких замків дає списаний 1568 р. інвентар спорудженого 1542 р. замку в Медиці поблизу Перемишля⁶. Проте загалом такі матеріали досі відомі мало й все ще не зайняли свого належного місця в системі знань з української

архітектура // Там само. – Т. 3: Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII століть. – К., 1968. – С. 21, 23–24 (в цій публікації західноукраїнські землі у відповідному контексті не згадані зовсім); Александрович В. Архітектура та будівництво // Історія української культури: У 5 т. – Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть. – К., 2001. – С. 418; Його ж. Архітектура та містобудування // Там само. – С. 637–638. Показово, що в огляді українського мистецтва другої половини XVI – першої половини XVII століть як окреме явище дерев'яне будівництво замків навіть не відзначене: Овсійчук В. А. Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї. – К., 1985. – С. 39–44. Аналогічну ситуацію щодо Лівобережної України див.: Цапенко М. Архітектура Левобережної України XVII-XVIII веков. – М., 1967.

⁴ Певні матеріали до історії такої забудови збереглися в зовсім не опрацьованих під відповідним оглядом міських актових книгах. Одним із конкретних прикладів може слугувати нещодавно опублікований опис дому коваля в Олиці на Волині з 1684 р.: Александрович В. Опис міщанського дому на Залісоччі в Олиці з 1684 року // Минуле й сучасне Волині й Полісся. Народна культура: шлях до себе. Зб. наук. праць на пошану Олексія Федоровича Ошуркевича з нагоди його 70-річчя. Матеріали Волинської обласної науково-етнографічної конференції, м. Луцьк, 10–11 квітня 2003 року. – Луцьк, 2003. – С. 74–75.

⁵ Інвентар частини замку в Острозі 1620 р. / До публікації підготувала Марта Боянівська // Острозька давнина. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 123.

⁶ Александрович В. Інвентарний опис дерев'яного замку 1542 року в Медиці поблизу Перемишля з 1568 року // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.

історії. Тому впровадження відповідних описів до наукового обігу надалі залишається одним з актуальних завдань наукових досліджень.

Окремі цікаві моменти до вивчення цього самотнього культурного явища зберегли описи кінця XVII ст. замків у Стрию⁷ та Калуші⁸, які можуть слугувати важливим причинком до вивчення дерев'яного замкового будівництва Західної України.

На стрийський замок у своїй студії з історії міста ще перед кінцем XIX ст. звернув увагу Фердинанд Бостель. При цьому він користувався насамперед з найдавнішого інвентаря замкових споруд 1588 р.⁹ й докладніших відомостей з пізнішого часу не мав. Короткий опис замку зберігся також в люстраціях королівщин з початку 1660-х років: «Ten zamek wkolo oblewa woda, wad takie wkod niego derniwany i parkan. W samym zamku izb i z komnatami dookola: izba stoda wielka, na dole gucne komory, bram dwie, baszt cztery, w kturych dziedb spiiowuch, hakownic oiminaicie»¹⁰. Як виявилось, крім опису 1588 р. та цього лаконічного свідчення існує ще також інвентар 1696 р.¹¹ Він зроблений після смерті короля Яна III Собеського, який від 1660 р.¹² був стрийським старостою, й фіксує той стан замкового ансамблю, що склався насамперед упродовж цих десятиліть. Зрештою, різноманітні будівельно-відновлювальні роботи в замках велися досить часто, й опублікований опис дає красномовні підтвердження цієї загальної практики, продиктованої необхідністю регулярного відновлення будованих із дерева споруд. Стрийський інвентар цікавий тим, що дає уявлення про замок у тракці перебудови, коли окремі частини давнього ансамблю уже були ліквідовані, проте нові ще значною мірою знаходилися у стані будівництва. Під цим оглядом він засвідчує досить рідкісну картину, а його поява у процесі перебудови викликана смертю тодішнього державці.

VI. – Дрогобич, 2002. – С. 429-435. Фрагменти інвентаря наводить: Proksa M. *Studia nad zamkami i dworami ziemi Przemyskiej od połowy XIV do początków XVIII wieku.* – Przemyśl, 2001. – S. 317-319 (автор датує інвентар 1560 р.).

⁷ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (далі – AGAD). – Archiwum Radziwiłłów, dz. XXV, sygn. 4127/2, s. 1-13.

⁸ AGAD. – Archiwum Radziwiłłów, dz. XXV, sygn. 1610, k. 1-2 v.

⁹ Bostel F. *Z przeszłości Stryja i starostwa stryjskiego // Przewodnik naukowy i literacki.* – Lwów, 1886. – S. 608. За Ф. Бостлем його згадав також: Prochaska A. *Historja miasta Stryja.* – Lwów, 1926. – S. 74. Останньо фрагменти інвентаря навів: Proksa M. *Studia nad zamkami...* – S. 381-382.

¹⁰ *Lustracja województwa Ruskiego 1661-1663.* – Część 1: Ziemia Przemyska i Sanocka / Wydali Kazimierz Arłamowski i Wanda Kaput. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1970. – S. 179.

¹¹ Автор виявив його на початку 1990-их років й невдовзі зацітував вміщений у ньому опис малювання замкової каплиці: Александрович В. *Образотворчі напрями в діяльності майстрів західноукраїнського малярства XVI-XVII століть // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка.* – Т. 227: Праці секції мистецтвознавства. – Львів, 1994. – С. 60-61.

¹² *Polski słownik biograficzny.* – Т. 10. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1962-1964. – S. 414.

Опис самого замку традиційно розпочинається з брами. Їй передувала дерев'яна брамка з окремою кімнатою нагорі, до брамки примикало декілька приміщень службового призначення. З неї через став вів «weżykowato gobionu» міст до нової дубової замкової брами з сосновими воротами. Над брамою знаходився дерев'яний будинок, який включав середній більший і обабіч нього два менших покої¹³. Надбрамний будинок мав дах, помальований червоною малярською фарбою й увінчаний вежею з королівським гербом під короною. Забудова була майже виключно дерев'яною, й візитатор постійно відзначає її в описі як нову. Дерев'яним, зокрема, був будинок арсеналу, хоч два скарбівці при ньому – мурованими. Дерев'яним був і новозбудований, незавершений палац на кам'яному фундаменті з незакінченим обходом навколо нього, який включав дванадцять кімнат з альковом, проте чотири з них були ще не до кінця добудовані – вони не мали підлоги і печей. В інших кімнатах знаходилися печі з мальованих поливаних кахлів, прикрашених орлами, а кахлі «непростої роботи» для печей недобудованих приміщень переховувалися у новій мурованій скарбниці. Поряд з цим незавершеним палацом стояли давніші «будинки й палаци» з парадними кімнатами на верхньому поверсі, до яких вели вже не нові різьблені сходи. Ця частина резиденції мала 10 приміщень. Під оглядом кількості приміщень нова резиденція мало чим відрізнялася від попередньої, оскільки була більшою від неї лише на три кімнати. До цих будівель примикала вежа – головна домінанта архітектурного ансамблю – з влаштованим у ній «будинком» з кільканастома вікнами, але підруйнованим, без шиб. Її покриття, натомість, було щойно відновлено й помальовано: більша баня – червоною малярською фарбою, а менша – зеленою для даху; увінчувала їх велика мідна золотиста баня з королівськими знаками під короною. Оскільки із загально згаданих в люстрації 1660-их років чотирьох веж віднайдений інвентар описує лише її одну, три інших на той час, очевидно, вже були розібрані. Вежа примикала до старих замкових будівель над згаданими господарськими приміщеннями. В них, зокрема, знаходилася велика мальована парадна їдальня з мальованим балконом, безперечно, ідентична з великою столовою кімнатою – єдиним приміщенням, спеціально відзначеним в короткому тексті опису замку з люстрації 1660-их років. За нею було влаштовано каплицю з окремим критим ходом знадвору. Її розмальовано сценами з історії святого Іоана Хрестителя, а посередині вміщено «знаки» покійного короля. Отже, програма розписів мала патрональний характер й скеровувалася до особи Яна III Собеського. У каплиці також влаштовано мальовані хори. Її накривав добрий дах, а крита галерея вела від каплиці до старих будівель, зорієнтованих до міста. У цій частині ансамблю знаходилася стара велика кімната й через сходи – резиденція адміністратора з

¹³ Приміщення над брамою були досить поширеними в західноукраїнських замках й становлять одну з їх прикметних особливостей. Див., наприклад, опис згаданого замку в Медиці: Александрович В. Інвентарний опис... – С. 432.

приміщенням замкового суду. Оскільки, за свідченням опису, вона знаходилася там, де раніше була «стара брама», безперечно, ідентична зі згаданою в люстрації 1660-их років другою брамою, ці приміщення так само збудовано щойно за часів староства Яна Собеського. Рідкісний опис кімнати засідань замкового суду відзначає лише столи та лави, п'ять вікон засвідчують більші розміри цього приміщення. Її особливістю була піч із звичайних кахлів, верхню частину якої викладено з мальованих кахлів. Саме приміщення накривала велика кругла баня, побита гонтами. Крім того, в будинку знаходилися ще велика кімната з піччю на кам'яному фундаменті та стовпчиках й інша кімната.

Наведені відомості вказують, що на 1696 р. Стрийський замок перебував у стані перебудови. Ще зберігалися й були частково відновлені давніші замкові споруди з каплицею, мальовання якої, як і присутність у ньому королівської емблематики Яна III Собеського, однозначно стверджують, що їхній актуальний стан міг скластися щонайраніше від другої половини 70-их років зі вступом Яна III на престол (коронований у лютому 1676 р.)¹⁴. Люстрація початку 1660-их років описує, наскільки можна здогадуватися, відмінний стан замкового ансамблю – на це вказує насамперед наявність тоді трьох веж і брами, які на 1696 р. уже не існували. Як видно з публікованого опису, будівельні роботи велися тільки в частині споруд, інші ж, як засвідчує той же опис, в їх ході лише відновлювалися. Нові, ще не закінчені на час складення опису, будівлі мушили бодай частково зводитися в 1696 р., й зі смертю короля роботи, не виключено, могли припинитися. Показово, що, як і раніше, замок будувався із дерева – за винятком згадуваних скарбівців мурованих споруд у ньому на той час не було зовсім. Ця обставина значно збільшує цінність публікованого інвентаря, оскільки описаний замковий ансамбль уже давно не існує, тому розшуканий документ є єдиним конкретним слідом по ньому.

Опис характеризує Стрийський замок у його стані на кінець XVII ст. як своєрідний конгломерат різночасових будівель різноманітного призначення, в чому слід вбачати одну з прикметних особливостей дерев'яного замкового будівництва. Мальовничий силует замкового комплексу творили

¹⁴ На жаль, немає ніяких відомостей щодо того, хто саме міг виконувати ці роботи. У Стрию в XVII ст. функціонував скромно відображений писемними джерелами малярський осередок (Александрович В. Стрийські малярі XVI та XVII століть // Сакральне мистецтво Бойківщини. Другі наукові читання пам'яті Михайла Драґана. Матеріали виступів 19-20 листопада 1997 року, м. Дрогобич. – Дрогобич, 1997. – С. 96-100). Проте опрацювання архівних матеріалів переконує, що для резиденцій Яна III характерним є також часте переміщення майстрів для виконання певних робіт у якомусь конкретному місці. Новоопрацьовані архівні матеріали вказують на значне поширення такої практики у середовищі майстрів, зайнятих на королівських роботах.

вежа та різні за формою завершення дахи поодиноких частин ансамблю¹⁵. Додаткових акцентів йому надавало розфарбування дахів, у якому виділялося червоно-зелено-золотисте покриття вежі. Цей несподівано яскравий колористичний акцент, правдоподібно, теж належить до характерних особливостей дерев'яного замкового будівництва, однак, природно, є маловідомим його аспектом. Характерно також, що замок довгий час залишався однією з королівських резиденцій, завдяки чому публікований опис ще раз акцентує увагу на маловідомій проблемі дерев'яного будівництва в оточенні короля Яна III Собеського на західноукраїнських землях. Загалом стрийський інвентар 1696 р. фіксує одну з яскравих й безслідно втрачених сторінок дерев'яного будівництва західноукраїнського регіону й виступає важливим джерелом до її пізнання.

Інший цікавий, хоч і значно скромніший за характером, аспект відповідного явища зберіг складений 1693 р. не відомий досі опис Калуського замку¹⁶, вцілілий в складі інвентаря Калуського староства. Обидва описи майже одночасові й належать до одного регіону, проте Калуський замок, безперечно, скромніший і простіший за своїм характером. Він знаходився при місті від Струкової гори, його дерев'яні будівлі розплановано в квадрат. Вони не мали ніяких особливих укріплень, лише в куті від церкви знаходився зруйнований курган на зразок бастіону. Сама резиденція, уже надруйнована, стояла на кам'яному підмурівку й мала 100 ліктів довжини на 24 ширини. До неї вели двоє дубових сходів, увінчаних великими круглими банями в формі веж, побитих гонтами. Перед будинком під дахом знаходився ганок, як, наприклад, у Жовківському замку. Будівля включала вісім кімнат по дванадцять ліктів у ширину і довжину з кам'яною підлогою, що для відповідного часу, очевидно, слід визнати явищем архаїчним. У сінях підлога була дерев'яною. Мальовані печі опалювали лише чотири кімнати, в інших були тільки каміни. Велика кімната мала подвійні розміри й так само кам'яну підлогу, але була зруйнована, без стелі. Поряд з будинком стояла стайня, навпроти нього – кухня з мурованим кошином. До кухні примикала брама від міста із залом на поверсі під банею у формі вежі, по-старосвіцьки, як відзначив укладач опису, побитою гонтами; до залу знизу вели окремі сходи. Праворуч від брами знаходився незакінчений невеликий новий будинок, який включав кімнату й столову кімнату. Замикали

¹⁵ Не вилючено, що відображення цих прикметних рис втраченої традиції дерев'яного будівництва дають вибагливі дахи елементів архітектурного тла українських ікон «народного письма» другої половини XVII-XVIII століть. Прикладом можуть слугувати, зокрема, будівлі тла сцени «Моління про чашу» «Страстей» першої половини XVII ст. з Преображенської церкви в Скольому (Національний музей у Львові, репродукцію див.: Світ очима народних митців. Українське народне малярство. Альбом / Автори-упорядники В. І. Свенціцька, В. П. Откович. – К., 1991. – № 57).

¹⁶ Короткі відомості про нього за люстрацією 1661 р. та описом Калуського староства 1771 р. наводить: Грабовецький В. Історія Калуша. З найдавніших часів до початку XX ст. – Дрогобич, 1997. – С. 34-39.

замкове подвір'я будинки з пекарнею, резиденцією підстарости й брамою від костюлу з альтаною у вигляді вежі над нею. Навколо цих будівель ріс сад, колишній італійський парк, але вже запущений. На подвір'ї знаходилися дві криниці. Частковий опис замкових будинків¹⁷ дає також інший інвентар, споряджений після 1693 р., оскільки описана в ньому жупа¹⁸ в околицях міста, за попереднім інвентарем, закладена того ж року. Показово, що й Калуський замок також знаходився у стані перебудови. Інвентар, що публікується, дає приклад, цілком очевидно, скромнішого замку, зрештою, – з територій, які значно рідше привертають увагу дослідників й набагато менше відображені в писемних джерелах, що, природно, збільшує його історичну вартість.

Стрийський та калуський інвентарі кінця XVII ст. подають істотний причинок до історії дерев'яного замкового будівництва західноукраїнських земель й на конкретних прикладах фіксують ряд важливих моментів його розвитку значно ширшого, загальноісторичного плану. Вони відображають ту важливу сторону повсякденного життя й мистецької культури регіону, яка, за неминучою втратою відповідних пам'яток, збереглася лише на сторінках все ще неоправдано рідко використовуваних у науковій літературі писемних свідчень.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

Інвентар Стрийського замку

1689 р. жовтня 20, Стрий.

«Opisanie zamku Stryiskiego alias inwentarz spisany w roku 1696 d[ie] 20 8-bris (S. 1).

Naprzod od miasta bramka z budynku drewnianego z wieyczką dachową, dobra. W teyże bramie na wierzchu iest izdebka niewielka bez okien y okiennic. W samey bramie iest izb dwie, iedna piekarnia z piecem czarnym, okno w niey iedno małe, ławy około dobre. Przy teyże piekarni iest staienka ze drzwiami dobremi z zamkiem drewnianym. Druga izba światełka dobra, okien trzy w sobie ma, piec wołoski dobry, ławy około dobre, drzwi na zawiasach żelaznych dobre, także y u piekarni. Podle świetlicy teyże iest staienka z płota polepiona, pobita dranicami, drzwi u niey w zamknięciu dobrze. W teyże bramie wrota wielkie dobre z skoblami y z wręciądzem, także y fortka dobra z wręciądzem. W sieniach tychże schody na gorne mieszkanie dobre.

Powrociwszy z bramy pierwszy, most iest przez staw wszystek wężykowato robiony aż do bramy drugiey strażney. Ten most nowy ze wszystkim dobry z wiązaniem spodnim dębowym y poręczem takę wiązany dębowym. Na końcu mosta zwod dobry, na spodzie kłamki żelazne dobre, w poręczu dwie skobie

¹⁷ AGAD. – R XXV 1611, арк. 2-2 зв.

¹⁸ Там само. – Арк. 5 зв.

żelazne, drągi pozakowywane żelazem na końcach oboch, tych drągów dwa, także czopów dwa żelaznych na spodzie, obręczów dwa żelaznych na samym zwodzie y kłodka żelazna do zamknięcia. Minąwszy most wielki wstępując do zamku samego, brama iest wielka, w której straż żołnierzow wybrańców z całego starostwa stryiskiego co dzień y noc odprawuie się. Ta brama iest nowa, dobra ze wszystkim w puł z dembiny robiona. U samey bramy wrota wielkie jodłowe na żelazie zwyczajnym y w zaporze należywym, kuny dwie żelazne, czopow dwa żelaznych y drąg do zasuwania.

Na gorze teyże bramy iest budynek drewniany, w którym iest pokoiów trzy, iedna izba srednia więkza, a izb dwie mniejszych, drzwi w tych pokojach iest siedmioro na zawiasach z klamkami, z wrzeciędzami ze wszystkim porządkiem dobre nowe. W tychże pokojach okien iest n[umero] 6, które okna szyby mają kwadratowe z klamkami żelaznymi kręconymi y same żelazem okowane zwyczajnie, nowe y dobre. W tych pokojach wszystkich iest tylko stoł ieden niewielki kwadratowy z obnożem dobrym y pomost nowy wszędzie (S. 3).

Na wierzchu bramy tey iest dach dobry nowy farbą czerwoną malarską pofarbowany, a na samym wierzchołku wieżyczka niewielka, na niey gałka miedziana pozłocista, w której pręt duży żelazny, herb ś[więtey] p[amięci] króla i[ego] m[ó]sci także trzymający. Na wierzchu samym korona miedziana pozłocista.

Odstąpiwszy od bramy pomienionej, iest w zamku samym kuchienek dwie iusz nie nowe, pobite dachem dobrym ze dwiema drzwiami.

Do budynków nowych zbliżywszy się, iest naprzod cekauz nowy z drzewa jodłowego wybudowany, okien dwie z kratami żelaznymi, w nim są wrota dobre nowe jodłowe dwoiste z kunami dwiema y z czopami także dwiema żelaznymi, we drzwiach drąg okowany na końcu z swornie[m] żelaznym, kłodka do zamknięcia. Klamka wielka żelazna w przodu drzwi. W tymże cekauzie iest pomost dobry nowy.

Podle przystąpiwszy iest sklepów dwa murowanych alias skarbców z dwiema kratami żelaznymi murowanie nowe ze wszystkim dobre, drzwi żelazne do nich y okiennice żelazne.

Odstąpiwszy od skarbców przystępując do budynków nowych y pałaców zbudowanych rachue się wszystkich izb n[umero] 12, a trzynasty alkierz, gdzie z tych izb cztery izby niedobudowane do końca, to iest bez pieców y pomosty niedokończone.

Kominów wielkich nowych w tych pałacach iest n[umero] 3.

Pieców w tychże pałacach n[umero] 4, ale z kaflów malowanych polewanych, orłów płatanych na każdym kaflu reprezentują. Przy każdym zaś piecu iest po dwa kominki dla kładzenia ognia.

W tychże pałacach we czterech izbach pieców niemasz tylko kominki małe.

We wszystkich pokojach pomienionych iest stołów n[umero] 5.

Okon w pokojach wszystkich iest n[umero] 23. Które szyby w sobie mają w kwadrat, z klamkami żelaznymi, każde okno z kwatyrkami dwiema otworzystemi. Okiennic tylko dwie na żelazach zwyczajnych (S. 4). Drzwi w pałacach tychże

іest n[umero] 20. Z których іedne są ze wszystkim na żelazach okowan[ych] z zawiasami, klamkami, wrzeciǎdzami n[umero] 13, a іeszcze niegotowych n[umero] 7.

Pomosty wszędie w izbach pomіenionych nowe, dobre y gotowe.

Dach ze wszystkim nowy na pałacach porzǎdnie dany.

Fundament wkoło pałaców murowany, na którym wszystko basis zostaie, także y wkoło pałaców pomostek, że może obeysć circumcirca budynki, ale іeszcze niedobudowany ze wszystkim.

W końcu pałaców pomіenionych іest ogrodek niewielki, około niego palisad nowy.

Powrociwszy od pałaców nowych, są pałace y budynki od lat kilkunastu zfundowane pod temi pałacami na spodzie іest izdebek n[umero] 4 małych z oknami, ale іuż staremi. U kaźdey izdebki drzwi dobre na żelazach z zawiasami, z wrzeciǎdzami, klamek zać niemasz.

Daley postǎpiwszy pod temiż budynkami іest komor n[umero] 3 na spodzie dobrych ze drzwiami dobreми bez zawiasów bez żadnego żelaza, tylko są wrzeciǎdze.

Mіędzy komorami pomіenionemi wpośrodku іest forta przechodząca przez wał do mostku, przez który іest droga do ogrodu pańskiego, w tey forcie są drzwi n[umero] 2 z wrzeciǎdzami іeszcze dobre.

Z pomіenioney forty wyzedłszy poczyna się most, który ze wszystkim іest zbudowany na palach dębowych porzǎdnie, koło tego mostu poręcze zwyczajne dobre przez staw. Pośrodku mostu іest zwod dobry z jodłowego drzewa zrobiony z zamknięcim dobrym, іako y u pierwszego mostu, drag u tegosz zwodu іeden porzǎdny.

Do samych pałaców na gore wchodząc, są dwoie schody z gankiem snycerską robotǎ robione z balasami y z wiǎzaniem, ale іusz nie nowe. Wszedłszy do samych pałaców, są drzwi pierwsze we dwoie zaporzyste (S. 5) z zamkiem, z zawiasami, z klamką porzǎdne dębowe.

W samych pałacach іest drzwi n[umero] 18 porzǎdne dobre z zawiasami, z wrzeciǎdzami, z klamkami, z haczkami, z hałkami żelaznemi, ale nie we wszystkich gałki. Drzwi wszystkie we dwoie zaporzyste.

Izb wielkich іest n[umero] 4. Alkierzów zaś y pokojów n[umero] 6.

W tychże pałacach іest pieców 4, z których dwa piece z kaflów malowanych białych, na nich orły platane białe są wyrażone y herby ś[więtey] p[amięci] króla і[ego] m[oś]ci. Drugie zaś piece n[umero] 2 takie są. Іeden kafle białe we wszystkim ma, na nich herby wyrażone tegoż ś[więtey] p[amięci] króla і[ego] m[oś]c[i]. Drugi ma kafle modre polewane ołowiem garczarskim z takiemiż herbami j[ego] k[rólewskej] m[oś]ci.

W tychże pałacach kominów wielkich murowanych іest n[umero] 4, małych zaś kominków dla palenia ognia w pokojach іest n[umero] 6. Stołów w pomіenionych pałacach tylko dwa. Ok[i]en n[umero] 22, w kaźdym po dzie kwaterze, te okna porzǎdne szyby maіą w kwadrat robione, żelazem zwyczajnie

okowane z kruczkami y ze wszystkim porządkiem. W izbach wszystkich y w sieniach pomost dobry.

Okiennic koło okien w pomienionych pałacach iest n[umero] 22. Te okiennice są we dwoie zaporzyste na żelzach z zawiasami porządnie zrobione. Na tychże pałacach na wierzchu dachu, który dobry iest, na dwóch końcach są essay blaszane medziane, na których insignia króla i[ego] m[ości] ś[więtey] p[amięci] z gałkami pozłacane, ale iusz stara pozłota.

Odstąpiwszy od pałaców pomienionych opisanych, poczynaią się budynki stare, ante bywały w zamku stryiskim, do których opisania nie przystępując dla spodnich komor wprzod się one opisuią. Jest tedy na spodzie staienka zła, komor dwie starych pod wieżą, za temi komorami są drzwi zaporzyste do sklepu dobre z wrzeciędzem. Z tych drzwi są sionki y schody w nich do samego sklepu. U samego zaś sklepu są drzwi dobre na żelazach z wrzeciędzem, z zawiasami y z skoblem. Sklep sam iest murowany spory immediate pod samą wieżą.

Wrociwszy się od sklepu, spodem samym iest komor n[umero] 4 prostych (6) ze drzwiami prostemi bez żelaz, zaporzystemi, z wrzeciędzami pod staremimi budynkami.

Po tych komorach następuje staynya spora na słupach czterech murowanych, w której iest komorek niewielkich dwie ze drzwiami zaporzystemi z wrzeciędzami.

Daley odstąpiwszy od staini, są drzwi proste małe od sklepiku z sionkami, w tych sionkach sklepikowych są dwie komory niewielkie z prostemi drzwiami y zamknięciem drewnianym.

Przy samym sklepiku są drzwi proste z skoblem y wrzeciędzem stare bez zawias, sklepik zas sam niewielki murowany dla trzymania liquoru.

Sklepik murowany minąwszy, iest komora podle duża na wierzchu której kaplica zamkowa, drzwi u tey komory proste z wrzeciędzem z skoblem bez zawiasów. Podle tey komory iest staienka niewielka stara ze drzwiami prostemi.

Od stayni odstąpiwszy, następuią komory pod budynkami staremimi, które są ad faciem miasta. Tych komor iest n[umero] 3, z których dwie dobre z prostemi drzwiami zaporzystemi bez zawias, a trzecia pusta bez drzwi.

Od dolnych komor, które na budynkach starych zostawali, powrociwszy się na miejsce to, gdzie stara brama była, tam są wrota nowe w sieniach z drzewa iodłowego robione bez żadnych żelaz.

Postąpiwszy daley od miejsca tego, gdzie stara brama była, iest kuchnia wielka zamkowa, w której komin wielki murowany należyty kuchieny porządny.

W tey kuchni iest izba iedna z prawey strony wchodząc dobra, w której okien dwie w drzewno oprawnych przybitych, piec kaflowy prosty, komurka przy tey izbie z prostemi drzwiami bez żelaz. Stoł ieden w niey iodłowy z obnożem iuz niedobrym.

Z prawey strony w teyże kuchni iest izba druga spora, do niey drzwi (S. 7) iodłowe na żelazach zwyczajnych, z zawiasami, z wrzeciędzem, z klamką. Piec w niey mały prosty kaflowy ze dwoma pieciami piekarskimi y kominem. W tey izbie stoł prosty jaworowy ieden. Szafa stara prosta. W izbie teyże y listwa iedna duża, druga mnieysza na kształt pałek do stawiania naczynia. Lawy około są

dobre w teyże izbie. Przy tey izbie komora duża, do której drzwi dobre z zawiasami, a wrzeciędzdem porządne. W pomienioney izbie okien dwie prostych w drewno oprawnych. Dach na tych budynkach dobry.

Po skończonych budynkach dolnych starych dawnych są uprzed schody drewniane stare z dachem. Z których schodow powrociwszy, iest ganek na pomoście z poręczem dobry, ze spodu deszczkami pobity. Zaraz się tedy poczyna komorka drewniana, do której są drzwi niewielkie z wrzeciędzdem, skoblem, z zawiasami zaporzysta, od tey komorki iest niedaleko mostek aż na wał.

Za komorką opisaną iest podle izdebka niewielka, do której drzwi są stare na żelazie zwyczajnym. Piec w teyże izdebce kaflowy prosty niewielki. Okien dwie, ale już złych, przy oknach okiennice dwie zasuwiste proste bez żelaz. Przy piecu pomienionym komin murowany, w sionkach teyże izdebki iest komoreczka w koncie niewielka, do niey drzwi dobre z zawiasami tylko, a ta izdebka iest pod samą wieżą niedaleko.

Z pomienioney izdebki sionek wyszedłszy, zaraz są schodki na wieżę zamkową, z których schodów postąpiwszy wieża się sama poczyna. W której wewnątrz iest na kształt izby budynek z kilkunastu okien, a w tych żadnych szyb niemasz, tylko mieysca na okna. Okiennice są proste, drugie pozabiiane.

Z tego budynku iest troie schodów dobrych z poręczem, a czwarte niewielkie do wysokości samey teyże wieże.

Wieża zaś sama dachem nowym pobita y czerwoną farbą malarską pomalowana. Pod tym dachem samey wieże są około balasy także pomalowane snycerską robotą robione. Bania dachowa iedna więkza (S. 8) pomalowana, na której słupki niewielkie około snycerską robotą wystawione. Druga także bania niewielka farbą zieloną pofarbowana dachowa. Na samey wieżycce gorniey iest sztyber żelazny duży wzdłuż okrągło miedzią pobity. Na tymże sztybrze iest bania spora miedziana pozłocista, na tey bani iest pręt żelazny, który trzyma insigne regium samego ś[więtey] p[amięci] króla i[ego] m[ó]sci na blasze pozłocistej. Na samym zaś wierzchu wieży to iest sztybra y pręta iest korona blaszana pozłocista.

Postąpiwszy od wieży, podle są drzwi duże jodłowe do sieni, gdzie się budynki stare gorne poczynaia. W tych sieniach iest komora spora, do której drzwi proste z wrzeciędzdem bez zawias zaporzyste dobrze. W tey komorze iest okien cztery prostych, ta tedy komora pod samą wieżą iest zbudowana. Minąwszy komorę opisaną, są drzwi na żelazach zwyczajnych z zawiasami, z wrzeciędzdem, z skoblem, klamką, ale iusz stare, z tych drzwi izba się pierwsza starych budynków poczyna. Od której izby powrociwszy od wieży, iest pomost stary z poręczem aż do schodow, przez ktore wchodzą do kaplice iako ganek zwyczajny. Izba zaś pomieniona pierwsza iest duża, w której piec kaflowy prosty stary, komin do pieca murowany duży y kominek niewielki w izbie przy piecu dla ognia.

Stołów w izbie pomienioney dwa, ławy około stare, okien w teyże izbie iest n[umero] 5, z których tylko trzy dobre są, ale stare z kwatyrami, drugie zaś dwie okna zabite proste. Okiennic tylko trzy nowych z zawiasami y zaszczypkami.

Minąwszy izbę opisaną, następuje skarbiec podle, do którego są drzwi dębowe na zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, skoblem y wrzeciędzem. Stoł w tym skarbcu stary z obnożem starym iuż prawie niedobrym.

Powrociwszy z skarbcu, iest izba wielka stołowa stara wewnątrz malowana, w której okien iest n[umero] 8 ieszcze dobrych ze wszystkim. Stołów wielkich n[umero] 2. Piec wielki stary, ale iuż nie bardzo dobry. Szafa w kącie, około niey balasy malowane, przy drzwiach chor (S. 9) malowany z balasami. Drzwi do izby iuż stare na żelazach zwyczajnych, z zawiasami, zamkiem wewnętrznym, ale złym. Ławy wokoło dobre y pomost w yzbie ieszcze nie zły. Do sieni izby pomienioney są drzwi na żelaznych zawiasach y hakach bez zamku żelaznego, okien trzy złych, w samych sieniach dwoie drzwi prostych bez żelaz.

Minąwszy izbę wieką opisaną, następuje kaplica zamkowa, do której wprzod z dworu są schody z dachem dobrym. Do samey kaplicy są drzwi kraciane drewniane malowane, tamże przysionek mały. Z przysionku są do samey kaplicy drzwi iodłowe na zawiasach esistych, hakach żelaznych z wrzeciędzem.

Sama kaplica wewnątrz y ze spodu malowana wszystka, historia ś[więtego] Jana Chrzciciela wyrażona. Na samym środku wewnątrz insigne ś[więtey] p[amięci] j[ego] k[rólewske]y m[ości] iest wyrażone. W ołtarzu samym obraz ś[więtego] Chrzciciela. Ławka do modlenia się z poręczem y obnożem alias scabellum w sobie mająca nowa iedna niewielka. W teyże kaplicy iest chor niewielki dla muzyków malowany z balasami snycerską robotą robiony, do którego z przysionka są schodki drewniane, czerwono malowane. Stołek niewielki mały.

Kaplica sama wszystka dobrym dachem pobita. Od kaplicy pomienioney iest ganek z wierzchem dachowym y gora pobita z poręczem dobrym aż do budynków starych, które są ad faciem miasta budowane.

Naprzod tedy są drzwi do budynku pierwszego starego do sieni proste na żelazach zaporzyste z zawiasami dobrimi.

W sieniach pomienionych niedaleko kaplice iest komura duża, do niey drzwi dobre zaporzyste na zawiasach. Okien w niey iest dwie pustych bez kwater y okiennic. Tamże y stoł iest z obnożem niewielki, ieszcze niezły. W tychże sieniach są drzwi ku kuchni zamkowej ieszcze niezłe proste z żelazem zwyczajnym, z których drzwi są schody aż do kuchni. W tychże sieniach są (S. 10) drzwi do budynku starego, to iest do izby wielkiey dobre ieszcze na żelazie zwyczajnym, z wrzeciędzem, klamką y skoblem. Sama izba iest stara, w niey piec kaflowy prosty stary, komin murowany, w tymże kominie y piecek niewielki piekarski. W teyże izbie iest szafa stara iusz popsowana, okno iedno niezłe proste, a drugie popsowane, okiennicą starą zabite. Stoł ieden iodłowy z obnożem ieszcze dobrym, ław dwie, posadzka ceglana.

W teyże izbie od pieca są drzwi do komory iuż stare na zawiasach bez zamku. Item drugie drzwi, do których są schodki do budynku tego, w którym residentia iest j[ego] m[ości] pana administratora alias sądowa izba, gdzie przedtym stara bywała brama. Te drzwi pomienione są stare bez zamku, tylko na szczególnych zawiasach. Z pomienionych drzwi wyszedłszy, są sieni do izby namienioney

sądowej, w których iest ława stara y komorka niewielka bez drzwi, tylko ściana sama, także y drugie drzwiczki niewielkie na zawiasach, któremi ludzie z bramy do sądu zamkowego wchodzą.

W tychże pomienionych sieniach są drzwi do samey izby sądowej na zawiasach z wrzeciędzmem, hakami, klamką, skoblem y zamkiem wewnętrznym złym.

W samey izbie sądowej iest okien n[umero] 5. Cztery dobre, a piąte iusz złe, naprawy potrzebuie. Tę okna proste okowane żelazem y pręty wkoło żelazne. Okiennice około wszystkich okien dobre z zawiasami y hakami zwyczajnemi. W teyże izbie stoł ieden iodłowy iusz nie nowy, ale dobry, z obnożem dobrym. Piec kafłowy prosty w połowicy, a w wierzchu kafle malowane, iusz nie nowy, przesypany z piekielkiem, do którego z sieni komin murowany duży. Kominiek zaś mały murowany dla palenia ognia. Ławy wkoło dobre. W tyże izbie iest stoł niewielki okrągły z obnożem nowym, który należy do pokoiów nowych. W tey izbie wpuł samey izby iest przepirzenie na kształt alkierza, do którego są drzwi proste (S. 11) na zawiasach z klamką. W tym przegrodzeniu są drzwi także do komorki niewielkiej na zawiasach z klamką niewielką. Z tey komory przepierzoney znowu są drzwi do komory na zawiasach z skoblem bez zamku z klamką iedną, ta komora niewielka y w niey ława iedna. W izbie pomienioney sądowej wkoło ławy dobre y szuflada wielka z wysuwanemi szkatułami.

Na wierzchu samym bania duża okrągła pobita gątami.

Powrociwszy z izby sądowej, iest izba druga spora budynku dawnego, do której izby drzwi są proste stare z zawiasami tylko, bez zamku. Ze drzwi ruszywszy, są sieni, z sieni do izby drzwi ieszcze dobre, porządne, z zawiasami, hakami, klamką y wrzeciędzmem iako ma bydz. W samey izbie iest piec kafłowy, stary, na fundamencie y słupkach kamiennych, przy tym piecu w sieniach komin murowany y w izbie kominiek prosty do palenia ognia. Stołów iodłowych trzy z obnożami dobrimi. Okien dwie dobrych z żelazem należyтым. Szafa wielka z kilka pułkami na spodzie zaporzysta, ale iusz stara. Okiennic iest dwie z zawiasami dobrimi zaporzystych, a trzecia w izbie zasuwista. Ławy dobre wkoło izby y ścian.

Z tey izby sa drzwi do izby drugiej dobre na zawiasach z klamką y zaszczepką bez zamku, gdzie są wprzod sionki niewielkie. Z tych sionek znowu drzwi drugie do komorki niewielkiej także dobre na zawiasach bez zamku, a do samey izby pomienioney drzwi także porządne z zawiasami y z hakami bez zamku. Stołów żadnych niemasz. Ława iedna po stronie iedney. Okien dwie, ale iusz stare, okiennica iedna prosta.

Po skonczonych pałacach takowych iako y starych, munitia którakolwiek się zayduie w zamku, w skarbcach także zamkowych tu się opisuie numerice.

Naprzod w skarbcu nowym murowanym iest prochu baryłek (S. 12) tak grubszego, iako y drobniejszego szesnaście, a w becze wielkiej osobliwie iest prochu sredniego wysypanego baryłek ze trzy albo cztery.

Kule do armat mniejszych y większych, y do hakownic we trzech baryłkach, ale niepełne baryłki.

Ołowiui iest pułlaski duży. Faszczek trzy z kamiennemi kulami. Szufel n[umero] 4, trzy małe, a czwarta armatna.

Cyngrotów n[umero] 2. Stęplów hakowniczych kilka y pułwersak. W tymże skarbcu murowanym zaiduią się w schowaniu y kafle malowane nieprostey roboty, które są nagotowane do robienia pieców w pałacach nowych.

Tamże się zaiduią y szyby okrągłe proste, których snopków iest n[umero] 28. Także nagotowane do pokoiów nowych na okna. Tamże są y dwie chorągwie stare wybrańcow, dragonów zamkowych.

W skarbcu starym przy budynkach starych tę się rzeczy zaiduią. Naprzod. Liberyi czerwonych żołnierskich iest n[umero] 5 z guzikami prostemi. Tamże kontusz ieden pacholczy y żupan tary. Kulbak żołnierskich prostych jarczaków bez poduszek iest n[umero] 12, gdzie u iednych są potrzeby, a u drugich niemasz wołoku, iedne bez skorek, a drugie z skorkami.

Muzkietów żołnierskich iest n[umero] 80.

Rur muszkietowych gołych n[umero] 7. wiłłów prostych muszkietowych niedobrych n[umero] 6.

Hakownic n[umero] 5 krotkich, a szosta zepsowana bez łoża.

Na folwarku zamkowym iest także hakownic n[umero] 4.

Na wieży zamkowej hakownic n[umero] 4.

V Szmuyła Chaimowicza pisarza zamkowych muszkietów żołnierskich iest n[umero] 10.

W zamku samym armat n[umero] 5. Trzy małych, a dwie większych (S. 13)». *AGAD. – Archiwum Radziwiłłów, dz. XXV, sygn. 4127/2, s. 1-13.*

№ 2

Відомості про розташування міста Калуша

й опис Калуського замку з інвентаря Калуського староства

«Miasto Kałusz

Zasadzone iest na wzgórku alias przy kącu góry Strukowey nazwaney ponad gruntami błotnistemi lubo w rowninie, ktore rzeki ab oriente üomnica, a meridie Czeszwa, ab occasu Chocimka, ab Aquilone Siewka oblewaią. Ma osady w sobie y z przedmieściami chrześcianów in n[umero] 140, żydów in n[umero] 60. Łudzi osiedli wszyscy w mieście w samym rynku wizne domy pobudowali sobie, a chrześcianie po przedmieściu zasiedli, osm tylko w mieście chrześcian gospodarzów mieszkaią. Miasto samą iest wałem y na wale parkanem z drzewa po części wybudowanym. Opasane basztami narożnemi y bramami z dwoch stron w wale z drzewa wybudowanemi ozdobione, a przed wałami ostrzami podwoynemi wkoło ufortifikowane.

Zamek. Przy mieście od góry samey są budynki na kształt zamku w kwadrangul z drzewa pod gątami wystawione bez okopu osobliwego. Na rogu tylko od cerkwie na kształt basztellionu kopiec wysypany, iuż nadruinowany.

Budynek residentiey pańskiej iuż nadpsowany, na podmurowaniu postawiony z drzewa pod gątami długi na łokci n[umer]o 100, szeroki na łokci n[umer]o 24. Do niego schody we dwoch miejscach po gradusach dębowych, nad któremi są

kopuły na kształt baszt wielkie, okrągłe, gątami pobite. Ganek przed budynkiem na kształt galeriey pod dachem budynkowym zrobiony po prostu z balasikami toczonemi z drzewa na kształt poręczu. Do budynku weście we dwóch miejscach iako y budynek sam we dwu sieniach. Drzwi do sieni dwoiste al[ia]s w puł się otwieraiące na zawiasach żelaznych. W tym wszystkim budynku iest pokoiów al[ia]s izb osm po łokci n[umer]o 12 wszierz y wsduż. Posadzka w nich kamienna. Okna wszystkie w ołow poprostu robione miejscem dobre, miejscem poprawy potrzebuiące. Piece tylko w czterech izbach dobre malowane, a w drugich tylko kominy same. W sieniach podłoga z tarcic, a powały miejscem nadpsowane, okien niemasz. Stolowa iba przestrana długa na łokci n[umer]o 24, szeroka itid[em] na łokci n[umer]o 24. Posadzka w niey także kamienna, powała zła, po części większey jej niemasz. Drzwy wszystkie w tym budynku proste stolarską robotą na zawiasach żelaznych bez zamków, wrzeciędzami a haczykami żelaznemi zamykaiące się (K. 1). Po lewym boku budynku tego jest staynya na kroków n[umer]o 70 długa, a szeroka na kroków n[umer]o 15 pod gątami nowo pobita y restaurowana.

Ex opposito budynku iest kucnia o dwóch izbach po bokach na kroków n[umer]o 16 długa, a szeroka na kroków n[umer]o 13. Komin nad kuchnią wywiedziony na trzech filarach wymurowany, w izbach obodwoch okna dobre, tylko iednego połowy niemasz. Piece. Piec zosobna piekarski w cegłę murowany. Drzwi proste w tym budynku wszystkie na zawiasach z wrzeciędzami y skoblami żelaznemi. W rogu tey kuchni w stayni iest turma denowo wybudowana, do której drzwi na zawiasach żelaznych troistych z skoblami y wrzeciędzami na podłodze.

Wedle budynku kuchęnego iest brama do miasta, do której wrota na biegunach z kuną żelazną z wrzeciędzami y skoblami żelaznemi. W tych wrotach iest firtka na zawiasach żelaznych z zasuwą żelazną y klamką żelazną. Na tey bramie iest sala z przegrodą z tarcic roznych zrobiona, okna w niey dobre, stuł y ławka sprosta robione. Drzwi dwoie na zawiasach z wrzeciędzami żelaznemi pod kopułą na kształt baszty robioną okrągło po staroświecku gątami pobitą, do niey schody z dołu. Po prawey ręce od bramy są budynki de nowo wystawione, do których drzwi dwoie na zawiasach żelaznych, iedne do sieni bez zamknięcia, a drugie do izby z klamką y haczykiem żelaznym. W sieni iest komin na czterech słupach wywiedziony, kapa na wierzchu wymurowana. W tey izbie okien trzy w ołow oprawne nowe, u iednego od miasta krata żelazna. Piecz zielony nowy na fundamencie murowanym. Do niey drzwi dwoie na zawiasach żelaznych z klamkami, haczykami, a w iednych do zamknięcia wrzeciędz ze skoblem żelaznym. Z tych izb iest sień do stołowej izby, w której drzwi na zawiasach z wrzeciędzami y skoblem żelaznym. Z tey sieni iest izba stołowa o trzech oknach, w których ieszcze niemasz okien szklanych, tylko okiennice na zawiasach żelaznych, w trzecim oknie od miasta iest krata żelazna, piec zielony na fundamencie murowanym, drzwi na zawiasach bez klamki y bez wrzeciędz. W tey izbie jest stół nowy stolarskiey roboty. Te budynki wszystkie nowo gątami pobite.

W czwartym kwadracie są także budynki od kościoła aż do budynku pańskiej residentey przyparte, w nich iest (K. 1 v.) naprzod piekarnia z swoim zamknięciem, izba y komnata dla podstarościego, okna w nich dobre, podłóg z tarcia y piec prosty zielony dobry. Wedle komnaty podstarościego iest także izdebka z swoim zamknięciem, w niey piec dobry y okna dobre. Wedle tey izdebki iest brama od kościoła. Wrota w niey proste, nad bramą iest altana, w którey prochi y munitie inne chowaią, nad szalką kopuła w kształt baszty, w którey takowa nachodzi się munitia.

Prochu do strelania kamieni n[umer]o.

Ołowiu n[umer]o.

Kul żelaznych do działek n[umer]o 3.

Rura żelazna di szmigownice goła.

Sztuk żelaznych było n[umer]o 10. TeraДniejszych pułtory kopy.

Salitry w worku garcyin n[umer]o 3.

Kotły kozackie dwa.

Dzyda z proporcem białym.

Muszkietów łątowych n[umer]o 7.

Chorągiew z proporcem kitaykowym czerwonym krzyż błękitny.

Chorągiew biała czerwona, we środku krzyż biały.

Na basztach od zamku rozwieszonych działek trzy.

Hakownic inn[umer]o 18, szmigownic in n[umer]o 4 niesprawne.

Wedle tey bramy iest znowu izdebek dzie z przysiąkiem, ale złe, wpadłe w ziemię, iako inne budynki dolne poprawy potrzebuią y podważenia, gątami także niedawno pobite, w nich piece y okna złe w drzewo robione. Drzwi na zawiasach wrzeciązami zamykaiące się.

Pod budynkiem wielkim sa piwnice al[ia]s sklepy dwa przy stronie długie na łokci n[umer]o 24, szerokie na łokci n[umer]o 10, kamieniem y cegłą wymurowane, ale błotniste, woda spodkiem sączy się w nich zpod gury, dla którey aby schodziła iest rynsztok poboczny, także murowany.

W środku dziedzińca tego zamku są dwie studni, iedna przed stajnią, a druga przed budynkiem p[ana] podstarościego, obiedwie restawratiey potrzebuiące.

Przy tych budynkach iest w ulicy ikoby ku kościołowi szpichlerz na kształt wozowni z drzewa wybudowany (K. 2) bez powały, gątami pobity. Podłoga w nim z dylików ciosanya in compte położona. Drzwi do niego al[ia]s wrota na biegunach oboie poprostu zrobione, a kuny żelazne. U wierzchu z wrzeciązami żelaznymi, a zamkami drewnianymi al[ia]s zaporami zamykaiące się. Długi na kroków n[umer]o 36, a szeroki n łokci n[umer]o 14.

Nakoło tych budynków iest sad, quondam ogrod włoski iuż teraz zarosły y drzewo w nim nadstarzałe, mało co fructicuiące, a to za złym opatrzeniem lubo iest ogrodnik do niego, ale chłop prosty y mało się na ogrodowych drzewach y nasionach zniący. Jest ten ogród na pułtrzeciasta kroków, a szeroki od parkanu mieyskiego aż mimo budynki na ulice ku miastu, na gurne staianie wszere być może. Takowy zaś może być z niego pożytek iako powiadaią plus minua na z[łoty]ch 30. (dali opysy filwarki w (K. 2 v)».

AGAD. — *Archiwum Radziwiłłow, dz. XXV, sygn. 1610, k. 1-2 v.*